

EUROPSKO DIONIČKO DRUŠTVO

Mr. sc. Dionis Jurić, znanstveni novak
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 347.72::061.1EU
Ur.: 17. veljače 2003.
Pr.: 3. travnja 2003.
Izvorni znanstveni članak

Uredbom o Statutu Europskog društva i Smjernicom koja dopunjuje Statut Europskog društva u vezi sa suodlučivanjem zaposlenika, iz 2001. godine, uređen je pravni položaj i ustroj europskog dioničkog društva kao pravnog subjekta kojem je cilj olakšanje poslovanja trgovačkih društava na unutarnjem tržištu Europske unije. Predviđena rješenja nastala su kao rezultat kompromisa između različitih pravnih tradicija država članica Unije te je oslabljen nadnacionalni karakter Europskog društva. Pritom se postavljaju dvojbe oko postizanja zacrtanih ciljeva i ideja kojima se vodila Komisija, Vijeće i Europski parlament u izgradnji pravne regulative Europskog društva.

Ključne riječi: *Europsko dioničko društvo, Uredba, Smjernica.*

1. Uvod

Nakon 30 godina rasprava i razilaženja pravnih teoretičara, praktičara i političara Europsko Vijeće je 8. listopada 2001. godine usvojilo Uredbu o Statutu Europskog društva (*Societas Europae*)¹ i Smjernicu koja dopunjuje Statut Europskog društva u vezi sa suodlučivanjem zaposlenika.² Na taj je način u europsko pravo društava uveden novi pravni institut koji treba pridonijeti uspostavi unutarnjeg tržišta i olakšati prekogranične poslovne aktivnosti trgovačkih društava. Uredbom i Smjernicom želi se uspostaviti jedinstveni nadnacionalni pravni režim u kojem će poslovati trgovačka društva diljem Europske unije.³ Žele se otkloniti poteškoće i troškovi koji nastaju za trgovačka društva kao posljedica primjene različitih nacionalnih pravnih poredaka u slučaju međunarodnog poslovanja trgovačkih

¹ Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE).

² Council Directive 2001/86/EC of 8 October 2001 supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees.

³ Ovaj cilj nije u potpunosti ostvaren budući da su za brojna pitanja vezana uz Europsko društvo mjerodavna nacionalna prava država članica. Pravni akti Europske unije često su rezultat kompromisa između različitih stavova država članica. Zbog toga je i prijedlog Uredbe o Europskom društvu iz 1970. godine bio daleko opširniji i ambiciozniji u pravnom reguliranju europskog dioničkog društva nego što je to konačni tekst Uredbe i Smjernice iz 2001. godine.

društava.⁴ Također se želi omogućiti trgovačkim društvima prijenos sjedišta iz jedne u drugu državu članicu bez potrebe likvidacije postojećeg trgovačkog društva i osnivanja novog društva u državi primateljici.⁵ Europsko društvo će poslužiti kao pogodan instrument za pribavljanje kapitala i realizaciju paneuropskih projekata, osobito kada se radi o prometu, energetici i telekomunikacijama.⁶

2. Povijesni razvoj Europskog društva

Prve se ideje o osnivanju europskog dioničkog društva javljaju već 1959. godine. Tada su se njemački profesor Erich Ulmer i nizozemski profesor Pieter Sanders založili za uspostavu tog novog pravnog instituta europskog prava društava.⁷ Inicijativa je naišla na pozitivan prijem u Komisiji, koja je 29. travnja 1966. godine izradila Memorandum o stvaranju Europskog trgovačkog društva. Također je osnovana i posebna stručna skupina pod predsjedanjem Sandersa koja je imala zadatak da ocijeni isplativost uspostave Europskog društva i eventualne prohibitke koji bi nastali za trgovačka društva koja posluju na čitavom području Unije. Stručna skupina je 1967. godine izradila svoj prijedlog Statuta Europskog društva, koji je odmah izazvao prijepore i primjedbe u stručnim krugovima što je potrajalo 30 godina.

Unatoč tim poteškoćama, Komisija je 1970. godine izradila svoj Prijedlog Uredbe o Statutu Europskog društva, koji je potom podnesen Europskom ekonomskom i socijalnom odboru (*Economic and Social Committee (ECOSOC)*).

⁴ Komisija je procijenila da bi trgovačka društva uspostavom Europskih društava uštedjela godišnje oko 30 milijardi eura na troškovima upravljanja trgovačkim društvima koja posluju diljem Unije. Vidi govor Fritsa Bolkesteina, člana Komisije nadležnog za međunarodno tržište i oporezivanje, održan na konferenciji na Sveučilištu u Leidenu, Nizozemska, 2002. godine, *The new European Company: opportunity in diversity*, Address to Conference at the University of Leiden, 29th November 2002, <http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?reslist>, 21. siječnja 2003. godine, str. 2.

⁵ Ova problematika nastoji se urediti i Nacrtom prijedloga Četrnaeste smjernice o prijenosu sjedišta trgovačkih društava. Europski je sud u slučajevima Centros (Case No C-212/97) i Überseering (Case No C-208/00) također zauzeo takav stav. Vidi u Wymeersch, Eddy, *Company Law in Europe and European Company Law, Working Paper Series - WP 2001-06*, April 2001, Financial Law Institute, University of Gent, Gent 2001, str. 23-24. i *Company Law in the 21st Century, Working Paper Series - WP 1999-14*, October 1999, Financial Law Institute, University of Gent, Gent 1999, str. 5-9.; *A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts*, http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/consult/consult_en.pdf, str. 34.

⁶ Chetcuti Cauchi, Maria, *The Societas Europae (European Company) as a New Corporate Vehicle*, <http://www.chetcuticauchi.com/mcc/research/european-company-statute-1.htm>, 21. siječnja 2003. godine, str. 3.

⁷ Zapravo je ideju o osnivanju europskog dioničkog društva iznio francuski javni bilježnik Thibiérge na 57. kongresu francuskih javnih bilježnika 1959. godine, dok su profesori Ulmer i Sanders podržali i realizirali tu ideju. Blackburn, Terence L., *The Societas Europae: The Evolving European Corporation Statute*, *Fordham Law Review*, March 1993, str. 702., Chetcuti Cauchi, M., op. cit. str. 6., Hopt, Klaus, *Company Law in the European Union: Harmonization or Subsidiarity?*, *Centro di studi e ricerche di diritto comparato e straniero*, Roma 2001, <http://www.cnr.it/CRDCS/Hopt.htm>, 16. listopada 2001., str. 1.

Odbor je 1972. usvojio tekst Prijedloga, da bi 1974. godine Europski parlament dao pozitivno mišljenje, nakon što je stavio određene amandmane na pitanje suodlučivanja zaposlenika u Europskom društvu. Izmijenjeni Prijedlog objavljen je 1975. godine, no pokazalo se da je on suviše složen i opsežan.⁸

U razdoblju od 1976. do 1982. godine Prijedlog Uredbe je bio predmetom razmatranja posebnog radnog tijela Vijeća. Daljnji rad na Prijedlogu Uredbe obustavljen je zbog usmjeravanja aktivnosti Komisije na harmoniziranje nacionalnih prava povezanih društava, da bi se tek 1988. godine nastavilo s radom na Prijedlogu Uredbe.⁹ Sljedeće godine je Komisija izradila novi Prijedlog Uredbe. Novost je bila u tome što se Komisija opredijelila da će pitanje suodlučivanja zaposlenika u Europskom društvu biti regulirano posebnom smjernicom koja će upotpunjavati Uredbu. Na taj način je Komisija posegnula za fleksibilnijim pravnim instrumentom kako bi postigla kompromis između različitih stajališta država članica o tom pitanju.¹⁰ Komisija je 16. svibnja 1991. godine pripremila novi Prijedlog Uredbe i Prijedlog Smjernice o suodlučivanju zaposlenika. Nakon što je zaprimilo prijedloge, Vijeće je zatražilo mišljenje Ekonomskog i socijalnog odbora koji je stavio određene primjedbe. Konačno su u veljači 1992. godine objavljeni izmijenjeni prijedlozi Uredbe i Smjernice.

No, na obzoru su se pojavile nove poteškoće. U odnosu na početne prijedloge Uredbe, Prijedlog iz 1991. godine predvidio je mogućnost da države članice odaberu između monističkog i dualističkog sustava unutarnje organizacije Europskog društva.¹¹ Iako je Prijedlog ponudio alternativno rješenje, ono je oslabljeno činjenicom da će se primjenjivati mjerodavno pravo države u kojoj Europsko

⁸ Chetcuti Cauchi, M., op. cit., str. 6., Blackburn, T.L., op. cit., str. 700.

⁹ Komisija je obznanila Memorandum te ga je prosljedila Europskom parlamentu i Vijeću s ciljem uspostave unutarnjeg tržišta do 1992. godine. Memorandumom je utvrđeno da prepreke prekograničnom poslovanju trgovačkih društava proizlaze iz nedostataka pravnog uređenja prekograničnih fuzija (pripajanja i spajanja) trgovačkih društava, što uvjetuje primjenu drugih oblika međunarodne poslovne suradnje (ugovori o zajedničkim ulaganjima, preuzimanja trgovačkih društava), primjeni različitih poreznih sustava u državama članicama, što dovodi do dvostrukog oporezivanja trgovačkih društava, složenosti upravljanja povezanim društvima te administrativnim preprekama pri osnivanju i priznanju trgovačkih društava u drugoj državi članici. Posebno se nametnulo pitanje suodlučivanja zaposlenika i njihova uloga u uspješnosti poslovanja trgovačkog društva. Stoga je Komisija krenula utvrditi takav oblik trgovačkog društva koji će biti neovisan o nacionalnim pravnim poretcima. Vidi u Chetcuti Cauchi, M., op. cit. str. 6-7., Blackburn, T.L., op. cit., str. 706-707.

¹⁰ Osobito se Velika Britanija protivila prihvaćanju sustava suodlučivanja zaposlenika po uzoru na kontinentalnu pravnu tradiciju (osobito njemačku pravnu tradiciju). Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 701-702., Chetcuti Cauchi, M., op. cit. str. 7.

¹¹ Do tada je prednost davana dualističkom sustavu. Monistički sustav karakterizira postojanje jednog upravnog odbora (engl. *administrative board, board of directors*) i ovaj sustav je karakterističan za englesko pravo. Dualistički sustav obilježava postojanje uprave i nadzornog odbora (njem. *Vorstand und Aufsichtsrat*) i karakterizira njemačko pravo društava. I u jednom i u drugom sustavu ostvaruju se dvije funkcije unutar tih tijela: upravljanje poslovanjem društva i nadzor nad upravljanjem. Prednost monističkog sustava se očituje u bliskijem odnosu i boljem protoku informacija između nadzornih i izvršnih članova upravnog odbora (engl. *supervisory (non-executive) directors and executive directors*), a dualistički sustav pak obilježava jasnije, formalnije razdvajanje nadzorne i upravne funkcije. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 735-736., Chetcuti Cauchi, M., *Corporate*

društvo ima registrirano sjedište. Također je i dalje ostalo prisutno pitanje sudjelovanja zaposlenika u tijelima društva u čemu se nije mogao postići sporazum između država članica.¹² Konačno je to rezultiralo objavljivanjem Nacrta Uredbe u travnju 1996. godine, koja je za sva sporna pitanja uputila na mjerodavna nacionalna prava država članica. Komisija je zamislila da na taj način ukloni sporenja te omogući osnivanje Europskih društava, pri čemu bi Europski sud razvio sudsku praksu koja bi poslužila kao temelj za uobičajenu harmonizaciju.¹³

Komisija je u studenom 1996. godine ustanovila stručnu skupinu pod predsjedanjem Etienne Davignona, sa zadatkom da riješi model suodlučivanja zaposlenika u Europskom društvu. Ovo pitanje je u najvećoj mjeri opterećivalo usvajanje Statuta Europskog društva. Izvješće o radu skupine (*Davignon Report*) prezentirano je Komisiji 14. svibnja 1997. godine te je predloženo da se o modelu suodlučivanja zaposlenika vode posebni pregovori između uprava i zaposlenika trgovačkih društava koja sudjeluju u osnivanju Europskog društva, a u slučaju ako ne bude postignut dogovor, primijenit će se posebna pravila koja uređuju to pitanje.¹⁴ Tijekom godine dana od usvajanja Izvješća stručne skupine vodile su se rasprave o posebnim pravilima koja će se primijeniti u slučaju izostanka sporazuma o suodlučivanju zaposlenika, pravnoj osnovi za donošenje Uredbe, preoblikovanja postojećih dioničkih društava u Europska društva i uvjetu da registrirano i stvarno (glavno) sjedište Europskog društva mora biti u istoj državi članici. Postignut je sporazum o vođenju posebnih pregovora predstavnika uprave i zaposlenika o modelu suodlučivanja te pravu zaposlenika na obaviještenost i konzultiranje po uzoru na Smjernicu o Europskim zaposleničkim vijećima.¹⁵ Za

Governance under the Proposed European Company Statute, <http://www.chetcuticauchi.com/mcc/research/european-company-statute-1.htm>, 21. siječnja 2003. godine, str. 3-11., Hopt, K., *Common Principles of Corporate Governance in Europe? - Some Thoughts on the Impact of the Securities Markets on Companies and Their Regulation*, Conference on Company Law and Capital Market, Siena, 2000., http://www.econ-pol.unisi.it/scdbanc/CONFERENZA/FILE_PDF/4a-Hopt.pdf, 30. ožujka 2000., str. 3-5., Hopt, K., *The German Two-Tier Board (Aufsichtsrat): A German View on Corporate Governance*, u knjizi Hopt, K. & Wymeersch, E. (editors), *Comparative Corporate Governance: Essays and Materials*, de Gruyter, Berlin, New York, 1997., str. 3-20.

¹² Lutter, Marcus, *Europäisches Unternehmensrecht, Grundlagen, Stand und Entwicklung nebst Texten und Materialien zur Rechtsangleichung*, vierte, vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage, de Gruyter, Berlin, New York, 1996., str. 68.

¹³ Chetcuti Cauchi, M., *The Societas Europae (European Company) as a New Corporate Vehicle*, str. 7-8.

¹⁴ Na taj je način stručna skupina izbjegla nametanje modela suodlučivanja zaposlenika koji bi proizlazio iz određenog nacionalnog prava. Valja naglasiti da je prvenstveno njemačko pravo predvidjelo sudjelovanje zaposlenika u radu nadzornih odbora dioničkih društava, a što je osobito nailazilo na otpor Velike Britanije. Stručna skupina predložila je da 1/5 članova nadzornog odbora ili upravnog odbora čine predstavnici zaposlenika. Vidi u Chetcuti Cauchi, M., *The Societas Europae (European Company) as a New Corporate Vehicle*, str. 8., *Worker Involvement: Davignon Group Final Report*, http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/news/396.htm, 13. svibnja 1997., 30. siječnja 2003., str. 1-5.

¹⁵ Council Directive 94/45/EC of 22 September 1994 on the establishment of a European Works Council or a procedure in Community-scale undertakings and Community-scale groups of undertakings for the purposes of informing and consulting employees.

luksemburškog predsjedanja Komisijom, izrađen je novi kompromisni Prijedlog Uredbe i Smjernice koji je uzeo u obzir Izvješće stručne skupine iz 1997. godine, da bi u razdoblju od 1998. do 1999. godine države članice postigle sporazum o većini pitanja. Jedino se Španjolska usprotivila postignutom sporazumu, prigovarajući da je Prijedlog Smjernice favorizirao rješenja država članica s tradicijom suodlučivanja zaposlenika.¹⁶

Kompromis o Prijedlogu Smjernice je postignut na okupljanju predsjednika vlada država članica 20. prosinca 2000. godine u Nici. Taj je dogovor omogućio državama članicama da izaberu hoće li usvojiti posebna pravila koja će se primijeniti u slučaju izostanka sporazuma o suodlučivanju zaposlenika.¹⁷ To je ujedno uklonilo španjolske prigovore te je Vijeće 8. listopada 2001. godine usvojilo Uredbu o Statutu Europskog društva i Smjernicu koja dopunjuje Statut Europskog društva u vezi sa suodlučivanjem zaposlenika.¹⁸ Uredba će stupiti na snagu 8. listopada 2004. godine i do tog roka su države članice dužne implementirati odredbe Smjernice u svoja nacionalna zakonodavstva.

3. Uredba o Statutu Europskog društva

Komisija je u svojoj zakonodavnoj djelatnosti rijetko posezala za uredbama u području europskog prava društava. Uredbe radikalnije zadiru u nacionalne pravne poretke država članica te to zahtijeva i potrebu njihove obzirnije primjene. Uredbe se primjenjuju pri uvođenju nekih novih pravnih instituta u europsko pravo društva.¹⁹ One se primjenjuju izravno i jednako u državama članicama te

¹⁶ Chetcuti Cauchi, M., *The Societas Europae (European Company) as a New Corporate Vehicle*, str. 8-9., Pichot, Evelyn, *The European Company Statute and Employee Participation*, Third European Meeting of Employee Share Ownership, Haag 2001., <http://www.ping.be/fas/PICHOT010424EN1.htm>, travanj 2001., 21. siječnja 2003., str. 2.

¹⁷ U slučaju nastanka Europskog društva fuzijom (spajanjem, pripajanjem) više trgovačkih društava iz različitih država članica, svaka država članica će moći odlučiti hoće li primijeniti odredbe Smjernice o suodlučivanju zaposlenika. Ako država članica odbije primijeniti Smjernicu, Europsko društvo će se moći registrirati samo u toj državi ako je postignut sporazum o suodlučivanju zaposlenika, ili u slučaju da taj sporazum nije postignut, tada će se Europsko društvo moći registrirati u toj državi ako sva trgovačka društva koja sudjeluju u fuziji nisu bila dužna primjenjivati pravila o suodlučivanju prije registracije Europskog društva. Vidi u Chetcuti Cauchi, M., *The Societas Europae (European Company) as a New Corporate Vehicle*, str. 9.

¹⁸ Europski parlament je 4. rujna 2001. godine prihvatio prijedloge Uredbe i Smjernice uz određene izmjene koje Komisija nije prihvatila.

¹⁹ Ovdje valja spomenuti Uredbu o Europskom gospodarskom interesnom udruženju iz 1985. godine (Council Regulation (EEC) No 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)) te prijedloge Uredbe o Statutu Europske zadruge iz 1993. godine (Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the Statute for a European cooperative society (COM/93/252), Uredbe o Statutu Europskog uzajamnog društva iz 1993. godine (Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the Statute for a European mutual society (COM/93/252)) i prijedlog Uredbe o Statutu Europske asocijacije iz 1993. godine (Amended proposal for a Council Regulation (EEC) on the Statute for a European association (COM/93/252)). U hrvatskom Zakonu o trgovačkim društvima iz 1993. godine pravni je položaj gospodarskog interesnog udruženja uređen po uzoru na Uredbu o Europskom gospodarskom interesnom udruženju iz 1985. godine.

nije potrebna daljnja implementacija njihovog sadržaja u nacionalni pravni poredak. Europsko društvo će egzistirati na temelju samih odredaba Uredbe. Na taj način omogućava se da Europsko društvo uživa jednaki pravni režim u svim državama članicama, a sporovi o interpretaciji odredbi Uredbe imaju se iznijeti pred Europski sud koji će osigurati jednoobraznu interpretaciju njezinih odredbi. Ipak, za pojedina pitanja u svezi s Europskim društvom upućuje se na mjerodavnost nacionalnih pravnih poredaka, što će biti izvor i određenih različitosti u pravnom uređenju Europskog društva od države do države.²⁰

3.1. Opće značajke Europskog društva

Uredba propisuje da će Europsko društvo biti dioničko društvo osnovano na području Europske unije te će imati vlastitu pravnu osobnost.²¹ Obvezatni temeljni kapital Europskog društva iznosi 120.000 eura, pri čemu se predviđa da minimalni iznos temeljnog kapitala može biti i viši, ako to propisuju odredbe pojedine države članice za trgovačka društva koja obavljaju određene vrste gospodarskih djelatnosti (npr. banke, osiguravajuća društva i sl.).²² Pri utvrđivanju minimalnog iznosa temeljnog kapitala išlo se za time da se omogući dostupnost osnivanja Europskog društva i srednje velikim poduzetnicima. Inače države članice za osnivanje dioničkih društava zahtijevaju minimalni iznos temeljnog kapitala od 25.000 eura.²³ U ranijim prijedlozima Uredbe iznos temeljnog kapitala je bio znatno viši.²⁴ Za očuvanje i eventualne promjene temeljnog kapitala te vrijednosne papire Europskog društva bit će mjerodavno pravo one države članice u kojoj je to Europsko društvo registrirano.²⁵

Pitanje mjerodavnog prava za Europsko društvo je bilo osobito osjetljivo. U izvornom Prijedlogu Uredbe iz 1970. godine bilo je predviđeno da se na Europsko društvo neće primjenjivati niti jedno nacionalno pravo države članice, već će se primjenjivati odredbe Statuta Europskog društva. Ona pitanja koja nisu bila izričito uređena Statutom, a kojima se Statut bavio, imala su biti uređena primjenom općih načela na kojima je počivao Statut, a potom primjenom općih načela i

²⁰ Wymeersch, Eddy, *Company Law in Europe and European Company Law*, Working Paper Series - WP 2001-06, April 2001, Financial Law Institute, University of Gent, Gent 2001, str. 40.

²¹ Čl. 1. st. 1. i 3. Uredbe.

²² Čl. 4. st. 2. i 3. Uredbe.

²³ Vidi Druge smjernicu o očuvanju temeljnog kapitala dioničkih društava iz 1976. godine (Kapitalska smjernica; Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent).

²⁴ Tako je u Prijedlogu Uredbe iz 1970. godine bilo predviđeno da temeljni kapital mora biti 500.000 eua u slučaju nastanka Europskog društva fuzijom ili osnivanjem holding društva, odnosno 250.000 eua za Europsko društvo nastalo osnivanjem zajedničkog društva-kćeri. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 727-729.

²⁵ Čl. 5. Uredbe. Valja ukazati da je ta materija u velikoj mjeri harmonizirana odredbama Druge smjernice iz 1976. godine.

općih pravila svih država članica. Pitanja koja Statut nije obrađivao bila bi uređena primjenom mjerodavnog nacionalnog prava. Predlagatelji Uredbe bili su vrlo ambiciozni i detaljno su uredili brojna pitanja vezana uz poslovanje Europskog društva. Težili su uspostavi nadnacionalnog pravnog režima, no takva ideja nije naišla na odobrenje država članica. Iako su pravni pisci u začetima pozdravljali ideju Komisije, rani prijedlozi Uredbe (prijedlozi iz 1970. i 1975. godine) izazivali su nesporazume i pravnu nesigurnost.²⁶ Registrirano sjedište Europskog društva će biti na području Unije, u istoj državi članici u kojoj se nalazi i njegovo stvarno (glavno) sjedište, čime se olakšava nadzor nad poslovanjem Europskog društva. Država članica može dodatno propisati da Europsko društvo mora imati svoje registrirano i stvarno sjedište u istom mjestu.²⁷ Komisija je željela postići kompromis između država članica koje primjenjuju teoriju inkorporacije i teoriju stvarnog sjedišta u utvrđivanju mjerodavnog prava za Europsko društvo.²⁸ Čl. 7. Uredbe predvidio je da nije moguć prijenos registriranog sjedišta bez istodobnog prijenosa stvarnog sjedišta društva. Time je ograničena fleksibilnost odredbi Uredbe i njihova prihvatljivost za trgovačka društva, a *de facto* prihvaćena teorija stvarnog sjedišta.²⁹ Naime, promjenom mjesta stvarnog sjedišta mijenja se i mjerodavno pravo, a kako je pitanje suodlučivanja zaposlenika uređeno Smjernicom, koja omogućava veću raznolikost pravnih režima u različitim državama članicama, to zahtijeva i značajne promjene organizacijske strukture Europskih društava.³⁰ Nadalje je u praksi teško utvrditi mjesto u kojem trgovačko društvo ima stvarno sjedište i u kojem se ostvaruje središnje upravljanje trgovačkim društvom. Konačno, sadržaj čl. 7. je u suprotnosti sa sadržajem čl. 8. koji propisuje mogućnost prijenosa registriranog sjedišta Europskog društva bez potrebe ukidanja trgovačkog društva u državi iz koje društvo prenosi svoje sjedište i osnivanja novog trgovačkog društva u državi u koju se prenosi sjedište društva.³¹

²⁶ U prijedlogu iz 1970. godine Europsko društvo se registriralo u državi članici samo radi utvrđivanja sudske nadležnosti, dok je mogla slobodno premještati svoju središnju upravu iz jedne države članice u drugu, bez obzira na to gdje je osnovano. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 726.

²⁷ Čl. 7. Uredbe.

²⁸ Prema teoriji inkorporacije na trgovačko društvo će se primijeniti pravo one države u kojoj je ono pravovaljano osnovano (primjenjuje se u Velikoj Britaniji, Irskoj, Danskoj i Nizozemskoj). Teorija stvarnog sjedišta upućuje na mjerodavnost prava one države u kojoj trgovačko društvo ima svoje stvarno sjedište (engl. *head office*, njem. *Gesellschaftssitz*) ili središnju upravu i nadzor (karakteristično za Njemačku i ostale države članice EU). Čl. 7. Uredbe je povezoao obje ove teorije. Vidi u Chetcuti Cauchi, M., *Freedom of Movement of the Societas Europae*, <http://www.chetcuticauchi.com/mcc/research/european-company-statute-1.htm>, 21. siječnja 2003. godine, str. 2. i 11., Wymeersch, E., op. cit., str. 41-42.

²⁹ Chetcuti Cauchi, M., *Freedom of Movement of the Societas Europae*, str. 11-12.; *A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts*, str. 34.

³⁰ Blackburn, T.L., op. cit., str. 726-727.

³¹ Nastaje proturječna situacija u kojoj Uredba predviđa prijenos registriranog sjedišta Europskog društva bez utjecaja na njegovu pravnu osobnost, a istodobno se društvo izlaže opasnosti da država u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište pokrene postupak ukidanja društva jer ono nema registrirano i stvarno sjedište u istim državama članicama. Vidi u Chetcuti Cauchi, M., *Freedom of Movement of the Societas Europae*, str. 12.

Europski se sud u svojim presudama u slučajevima *Centros* (C-212/97) i *Überseering* (C-208/00) priklonio teoriji inkorporacije koja omogućava oživotvorenje slobode osnivanja trgovačkih društava i obavljanja gospodarske djelatnosti na području cijele Unije. I u jednom i u drugom slučaju sud je zauzeo stav da ako je trgovačko društvo pravovaljano osnovano po pravu jedne države članice, druga država članica u kojoj trgovačko društvo obavlja svoju gospodarsku djelatnost ili ima svoje stvarno sjedište ne može primjenom svojih nacionalnih propisa utjecati na pravnu osobnost trgovačkog društva.³²

Sloboda prijenosa sjedišta Europskog društva iz jedne države članice u drugu je zagwarantirana čl. 8. Uredbe te je propisan postupak kojem je svrha zaštita interesa dioničara, vjerovnika i zaposlenika Europskog društva.³³ Ove su odredbe izrađene po uzoru na odredbe Nacrta prijedloga Četrnaeste smjernice o prijenosu sjedišta trgovačkog društva iz 1997. godine.³⁴

Pravni izvori koji reguliraju položaj Europskog društva su sljedeći: a) odredbe Uredbe; b) odredbe statuta Europskih društava, ako to izričito propisuje Uredba, te c) u slučaju ako Uredba određena pitanja nije uredila ili je to učinila djelomično, pravila pravnih akata koje su usvojile države članice sukladno mjerama Unije, a osobito onih koji se odnose na Europsko društvo i sukladno smjernicama koje se odnose na dionička društva, zatim odredbe nacionalnih pravnih akata koje se primjenjuju na sva dionička društva te odredbe statuta tih dioničkih društava.³⁵

³² U ovim slučajevima Europski je sud išao u prilog rješenju da u slučaju prijenosa stvarnog sjedišta trgovačkog društva iz jedne države članice u drugu državu članicu nije potrebno provesti postupak likvidacije postojećeg trgovačkog društva i osnivanja novog trgovačkog društva. Vidi u *A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts*, str. 34., Wymeersch, Eddy, *Company Law in Europe and European Company Law*, str. 23-24. i *Company Law in the 21st Century*, str. 5. Hrvatski zakonodavac u Zakonu o trgovačkim društvima u čl. 611. st. 1. prihvaća teoriju inkorporacije, budući da se stranim trgovačkim društvom smatra ono trgovačko društvo koje je valjano osnovano po pravu države u kojoj ono ima registrirano sjedište izvan Republike Hrvatske. Inozemno trgovačko društvo može obavljati svoju gospodarsku djelatnost na području Republike Hrvatske samo ako osnuje podružnicu, koja se osniva primjenom hrvatskih propisa (čl. 612. st. 2. i čl. 613. st. 1., ZTD). Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima iz 1991. godine propisuje u čl. 17. st. 1. da se pripadnost pravne osobe određuje po pravu države po kojem je ona osnovana te također prihvaća teoriju inkorporacije. No u slučaju ako pravna osoba ima stvarno sjedište u drugoj državi, a ne u onoj u kojoj je osnovana i po pravu te druge države ima njezinu državnu pripadnost, smatrat će se pravnom osobom te države (čl. 17. st. 2., ZORSZ). Na taj način se alternativno prihvaća i teorija stvarnog sjedišta. Vidi u Barbić, Jakša, *Sjedište društva, Pravo i porezi*, 12/1998., str. 1309-1310.

³³ Propisana je obveza uprave Europskog društva da izradi prijedlog o prijenosu sjedišta i izvješće o posljedicama i razlozima prijenosa sjedišta. Odluku o prijenosu sjedišta donosi glavna skupština Europskog društva. Kada se radi o zaštiti interesa dioničara i vjerovnika, bit će mjerodavne odredbe nacionalnog prava države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište. Uredba propisuje i postupak registracije prijenosa sjedišta Europskog društva i pravne učinke registracije. Europsko društvo ne može pokrenuti postupak prijenosa sjedišta ukoliko se vodi postupak ukidanja, likvidacije, stečajni postupak ili drugi slični postupci protiv Europskog društva.

³⁴ Wymeersch, E., op. cit., str. 42.

³⁵ Čl. 9. Uredbe.

Odluke o osnivanju i prestanku Europskog društva i prijenosu sjedišta objavit će se u službenim novinama Europske unije (*Official Journal of the European Communities*). Pritom ne postoji središnji registar Europskih društava, već se ono upisuje u sudski registar one države članice u kojoj ima smješteno svoje sjedište, kao i svako nacionalno dioničko društvo.³⁶

3.2. *Uspostava Europskog društva*

Uredba predviđa u čl. 2. načine uspostave Europskog društva. Osnovno obilježje tih odredbi davanje je mogućnosti za osnivanje Europskog društva onim trgovačkim društvima koja obavljaju gospodarsku djelatnost u više država članica Unije. Moguća su četiri načina uspostave Europskog društva: a) fuzijom (spajanjem, pripajanjem) dvaju ili više dioničkih društava iz najmanje dviju različitih država članica; b) osnivanjem holding društva, gdje se kao osnivači pojavljuju dionička društva ili društva s ograničenom odgovornošću iz najmanje dviju različitih država članica; c) osnivanjem društva-kćeri, gdje se kao osnivači pojavljuju trgovačka društva iz najmanje dviju različitih država članica; d) preoblikovanjem dioničkog društva koje je najmanje dvije godine imalo društvo-kćer u drugoj državi članici u Europsko društvo. Konačno, društvo-kćer u obliku Europskog društva može osnovati već postojeće Europsko društvo.³⁷

3.2.1. *Uspostava Europskog društva fuzijom dioničkih društava*

Do osnivanja Europskog društva može doći pripajanjem jednog dioničkog društva drugom dioničkom društvu³⁸ ili spajanjem dvaju ili više dioničkih društava³⁹ koja imaju registrirano i stvarno sjedište na području Unije, pri čemu dionička društva moraju imati državnu pripadnost različitih država članica.⁴⁰ Na ovaj način Vijeće postavlja dva uvjeta koja se moraju ispuniti da bi došlo do osnivanja Europskog društva fuzijom. Prvi uvjet je da se radi o fuziji postojećih dioničkih društava, a drugi uvjet je da se radi o dioničkim društvima koja imaju državnu pripadnost najmanje dviju različitih država članica.

Već u prijedlogu iz 1970. godine bilo je predviđeno da u slučaju nastanka Europskog društva fuzijom postojećih trgovačkih društava, sva trgovačka društva koja sudjeluju u tom postupku moraju biti dionička društva. Ako bi se neko trgovačko društvo opredijelilo za osnivanje Europskog društva fuzijom, moralo bi se prije toga preoblikovati u dioničko društvo. To se opravdavalo time što su se inače mogle pojaviti poteškoće u sastavljanju statuta Europskog društva te otežati nadzor Europskog suda nad radom Europskih društava ukoliko bi se

³⁶ Čl. 12-14. Uredbe.

³⁷ Čl. 3. st. 2. Uredbe.

³⁸ Tada dioničko društvo (društvo-stjecatelj) kojem se pripojilo drugo dioničko društvo (pripojeno društvo) postaje Europsko društvo (čl. 17. Uredbe).

³⁹ Novonastalo društvo je Europsko društvo (čl. 17. Uredbe).

⁴⁰ Čl. 2. st. 1. Uredbe.

dopustilo da Europska društva osnivaju i drugi oblici trgovačkih društava.⁴¹ Ovaj uvjet je preživio i u prijedlozima Uredbe iz 1991. i 1997. godine, iako je Europski parlament predlagao 1991. godine da se ta mogućnost otvori i za društva s ograničenom odgovornošću i druge slične oblike trgovačkih društava.⁴² Ipak, Komisija nije prihvatila izmjene Europskog parlamenta te je uvjet da sudionici fuzije mogu biti samo dionička društva ostao sve do usvajanja konačnog teksta Uredbe od strane Vijeća.

Na ovaj način ograničena je mogućnost osnivanja Europskih društava fuzijom postojećih trgovačkih društava, iako postoji malo opravdanih razloga za to. Tim više što je Vijeće usvojilo stav da kada se radi o osnivanju holding društva ili osnivanju zajedničkog društva-kćeri u obliku Europskog društva, osnivači mogu biti i dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću. Time je otpao prvi prigovor da bi postojale poteškoće pri sastavljanju statuta Europskog društva, a i prijedlogom Uredbe iz 1991. godine ukinuta je bilo kakva nadzorna funkcija Europskog suda. Konačno, i sam postupak preoblikovanja postojećeg trgovačkog društva u dioničko društvo može pratiti čitav niz problema.⁴³

Drugi uvjet je da dionička društva koja osnivaju Europsko društvo fuzijom imaju registrirana sjedišta u različitim državama članicama,⁴⁴ što također ograničava mogućnost osnivanja Europskog društva fuzijom. Europski parlament predložio je ukidanje ovog uvjeta 1991. godine, no Komisija taj prijedlog nije prihvatila te je uvjet ostao i u tekstu Uredbe koju je usvojilo Vijeće 2001. godine.⁴⁵

U čl. 17.-31. Uredbe je podrobno uređen postupak osnivanja Europskog društva fuzijom dioničkih društava. Uprave, odnosno upravni odbori dioničkih društava moraju izraditi i objaviti nacrt uvjeta fuzije dioničkih društava, kao i izvješće o pravnoj i ekonomskoj opravdanosti fuzije.⁴⁶ Nadalje se mora osigurati izvješće o reviziji uvjeta fuzije društava, koje će izraditi jedan ili više neovisnih stručnjaka (revizora), osobito kada se radi o pravednosti utvrđenog omjera zamjene dionica dioničara društava koja sudjeluju u fuziji.⁴⁷ Glavna skupština svakog dioničkog društva koje sudjeluje u fuziji mora dati suglasnost za objavljene uvjete

⁴¹ Blackburn, T.L., op. cit., str. 713.

⁴² To je Europski parlament opravdavao brojnošću društava s ograničenom odgovornošću u poslovnoj praksi država članica. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 713-714.

⁴³ Za to preoblikovanje u dioničko društvo bi bilo mjerodavno pravo one države članice čiju državnu pripadnost ima društvo s ograničenom odgovornošću. Pritom valja ukazati da nacionalna prava država članica koja reguliraju društva s ograničenom odgovornošću još uvijek nisu u većoj mjeri harmonizirana te da je pitanje fuzija dioničkih društava u velikoj mjeri harmonizirano Trećom smjernicom iz 1978. godine, dok to nije slučaj sa fuzijama društava s ograničenom odgovornošću. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 714-715.

⁴⁴ Valja imati na umu da Uredba propisuje da trgovačko društvo mora imati registrirano i stvarno sjedište smješteno u istoj državi članici. Točan tekst Uredbe traži da su za trgovačka društva koja uspostavljaju Europsko društvo mjerodavna različita prava država članica. Vidi supra, poglavlje 3.1.

⁴⁵ Europski parlament je predlagao da bilo koja dva trgovačka društva osnovana na području Unije mogu osnovati Europsko društvo fuzijom. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 715-716.

⁴⁶ Čl. 17., 18. i 20. Uredbe.

⁴⁷ Čl. 17., 18. i 22. Uredbe.

fuzije.⁴⁸ Za pitanja zaštite interesa vjerovnika i dioničara bit će mjerodavna nacionalna prava država članica čija dionička društva sudjeluju u fuziji.⁴⁹ Nadzor nad zakonitošću fuzije dioničkih društava ostvaruju sudovi, javni bilježnici i druga ovlaštena tijela sukladno nacionalnim propisima država članica koja su mjerodavna za društva osnivače i Europsko društvo.⁵⁰ Valja ukazati da je sam postupak fuzije u velikoj mjeri harmoniziran Trećom smjernicom iz 1978. godine,⁵¹ po uzoru na koju su izrađena i pravila postupka fuzije u Uredbi.⁵²

3.2.2. *Uspostava Europskog društva osnivanjem holding društva*

Uredba u čl. 2. st. 2. predviđa mogućnost osnivanja zajedničkog holding društva⁵³ u obliku Europskog društva, čiji su osnivači dva ili više dioničkih društava ili društava s ograničenom odgovornošću s registriranim i stvarnim sjedištima na području Unije, a s različitom državnom pripadnošću državama članicama Unije. Potrebno je da trgovačka društva osnivači imaju ili registrirana sjedišta u različitim državama članicama,⁵⁴ ili da barem jedno trgovačko društvo osnivač ima društvo-kćer ili podružnicu sa sjedištem u nekoj drugoj državi članici u razdoblju od dvije godine.⁵⁵

U slučaju osnivanja holding društva u obliku Europskog društva, Vijeće je prihvatilo stav da osnivači mogu biti i dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću, čime se omogućila veća dostupnost ovog načina uspostave Europskog društva.⁵⁶

Postupak uspostave zajedničkog holding društva uređen je čl. 32.-34. Postupak osnivanja je jednostavniji no postupak osnivanja Europskog društva fuzijom dioničkih društava. Uprave, odnosno upravni odbori trgovačkih društava osnivača dužni su izraditi nacrt uvjeta za uspostavu zajedničkog holding društva te izvješće

⁴⁸ Čl. 23. Uredbe.

⁴⁹ Čl. 24. Uredbe.

⁵⁰ Čl. 25. i 26. Uredbe.

⁵¹ Treća smjernica o fuzijama iz 1978. godine (Smjernica o združivanjima (pripajanje, spajanje) dioničkih društava; Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54(3)(g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies).

⁵² Blackburn, T.L., op. cit., str. 716-717.

⁵³ Holding društvo je takvo trgovačko društvo koje ima većinu udjela u drugom pravno samostalnom trgovačkom društvu i upravlja djelatnostima osnivanja, financiranja i vođenja poslova tog društva. To je krovno trgovačko društvo unutar koncerna koje jedinstveno vodi poslove trgovačkih društava članica koncerna. Vidi u Creifelds, Carl, *Rechtswörterbuch*, 16. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2000., str. 663.

⁵⁴ Vidi supra, fusnota br. 44.

⁵⁵ Europski parlament je 1991. godine predlagao ukidanje ovog uvjeta različite državne pripadnosti trgovačkih društava osnivača, no Komisija nije prihvatila taj prijedlog. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 718-719.

⁵⁶ U izvornom prijedlogu Uredbe bilo je predviđeno da samo dionička društva mogu osnivati zajedničko holding društvo. Taj stav je napušten 1991. godine na prijedlog Europskog parlamenta te je Komisija izradila novi prijedlog Uredbe. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 717-718.

o pravnoj i ekonomskoj opravdanosti uspostave. Uprave ili upravni odbori moraju naznačiti i utjecaj osnivanja holding društva na interese članova i zaposlenika trgovačkih društava osnivača te odrediti najmanje iznose dionica/poslovnih udjela pojedinih društava osnivača koji će se prenijeti na zajedničko holding društvo, pri čemu najmanji iznos tih udjela mora davati više od 50 % glasova na glavnoj skupštini pojedinog trgovačkog društva osnivača.⁵⁷ Na taj način otvara se mogućnost članovima trgovačkih društava osnivača (manjinskim dioničarima) da i nadalje ostanu članovi tih društava i nakon osnivanja zajedničkog holding društva.⁵⁸ Propisuje se i obveza revizije nacрта uvjeta za uspostavu zajedničkog holding društva od strane nezavisnih stručnjaka (revizora).⁵⁹ Nacrt uvjeta potvrđuju glavne skupštine svih trgovačkih društava osnivača koja i nadalje djeluju kao društva kćeri zajedničkog holding društva.

3.2.3. *Uspostava Europskog društva osnivanjem zajedničkog društva-kćeri*

Trgovačka društva i drugi subjekti prava društava mogu uz uvjet da imaju različitu državnu pripadnost država članica, a imaju registrirano i stvarno sjedište na području Unije, osnovati zajedničko društvo-kćer u obliku Europskog društva. Jedini uvjet je da barem jedno od tih trgovačkih društava ima registrirano sjedište u nekoj drugoj državi članici⁶⁰ ili ima društvo-kćer ili podružnicu sa sjedištem na području neke druge države članice u razdoblju od dvije godine.⁶¹

Mogućnost osnivanja Europskog društva na ovaj način dana je u najširem mogućem smislu, kao što je to učinjeno i Uredbom o Europskom gospodarskom interesnom udruženju iz 1985. godine. Europsko društvo u ovom slučaju mogu osnivati i dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću, ali i društva osoba (javna trgovačka društva i komanditna društva) te zadruga.⁶²

⁵⁷ Čl. 32. st. 2. Uredbe.

⁵⁸ U izvornom prijedlogu uredbe svi članovi društava osnivača morali su prenijeti sve dionice/poslovne udjele na zajedničko holding društvo. Taj stav je napušten 1991. godine. Na taj način je omogućena bolja zaštita manjinskih dioničara koji mogu biti zainteresirani da i nadalje budu članovi trgovačkih društava osnivača, nego da preuzmu dionice zajedničkog holding društva. Razlozi za to su ili želja manjinskih dioničara da se ne promjeni priroda poslovnog pothvata u koji je dioničar investirao ili očuvanje izravnosti investicije u trgovačkom društvu osnivaču i utjecaja na upravljanje i upotrebu dobiti trgovačkog društva osnivača. Oni članovi trgovačkih društava osnivača koji prenesu svoje udjele na holding društvo, sukladno uvjetima iz nacрта, zauzvrat dobivaju udjele u holding društvu (čl. 33. st. 4. Uredbe). Vidi u Blackburn, *op. cit.*, str. 720-722.

⁵⁹ Čl. 32. st. 4. Uredbe.

⁶⁰ Vidi supra, fusnota br. 44.

⁶¹ Čl. 2. st. 3. Uredbe. Uvjet različitosti trgovačkih društava osnivača uređen je kao i u slučaju osnivanja zajedničkog holding društva u obliku Europskog društva.

⁶² U prijedlogu Uredbe iz 1970. godine ta je mogućnost bila ograničena samo za dionička društva, ali je već 1975. godine napušten taj stav. Ovako široka dostupnost osnivanja društva-kćeri u obliku Europskog društva se opravdava time što se osniva jedno posve novo trgovačko društvo u potpunom vlasništvu već postojećih trgovačkih društava. Pritom se ne zadire u unutarnju strukturu trgovačkih društava osnivača, pa tako ni u pravne i financijske odnose članova tih trgovačkih društava osnivača i samih trgovačkih društava. Vidi u Blackburn, *T.L.*, *op. cit.*, str. 722-723.

Postupak osnivanja društva-kćeri u obliku Europskog društva je najjednostavniji te se upućuje na mjerodavnost nacionalnih prava država članica.⁶³

3.2.4. Preoblikovanje postojećeg dioničkog društva u Europsko društvo

U čl. 2. st. 4. Uredbe predviđena je mogućnost da se postojeće dioničko društvo osnovano po pravu države članice Unije, a koje ima registrirano i stvarno sjedište na području Unije može preoblikovati u Europsko društvo, uz uvjet da je najmanje dvije godine imalo društvo-kćer sa sjedištem u nekoj drugoj državi članici.⁶⁴

Na ovaj način otvoren je put brojnim dioničkim društvima koja obavljaju svoju gospodarsku djelatnost u različitim državama članicama da se preoblikuju u Europsko društvo, a da pritom ne provode složene postupke fuzije dioničkih društava ili osnivanja zajedničkih holding društava ili društava-kćeri. Trgovačka društva u slučaju fuzija prestaju postojati,⁶⁵ odnosno gube kontrolu nad vlastitom imovinom koju prenose na novoosnovano Europsko društvo u slučaju osnivanja zajedničkih holding društava ili društava-kćeri. To mogu biti razlozi koji odvrću trgovačka društva od osnivanja Europskih društava. Ipak, moguće je daljnje poboljšanje ove odredbe ako se mogućnost preoblikovanja predvidi i za društva s ograničenom odgovornošću.⁶⁶ Postupak preoblikovanja je uređen čl. 37. Uredbe.⁶⁷

3.3. Unutarnje ustrojstvo Europskog društva

Uredba predviđa da će Europsko društvo imati glavnu skupštinu kao tijelo u kojem su predstavljeni interesi dioničara te otvara mogućnost da se statutom Europskog društva odredi uspostava uprave i nadzornog odbora (dualistički sustav) ili upravnog odbora (monistički sustav).⁶⁸

3.3.1. Upravna i nadzorna tijela Europskog društva

Europsko društvo može odabrati svojim statutom primjenu dualističkog sustava ili monističkog sustava. Ovdje je Komisija pri izradi Uredbe očito posegla za

⁶³ Čl. 35-36. Uredbe.

⁶⁴ Ova mogućnost osnivanja Europskog društva je prvi put predviđena prijedlogom Uredbe iz 1991. godine. U ranijim prijedlozima Komisija je odbijala takvu mogućnost, sve dok 1991. godine nije prihvatila prijedlog Europskog parlamenta i Ekonomskog i socijalnog odbora.

⁶⁵ Spajanjem dvaju postojećih trgovačkih društava ona se gase i nastaje novo trgovačko društvo, a pripajanjem prestaje ono trgovačko društvo koje se pripaja drugom trgovačkom društvu.

⁶⁶ Ali to ne bi trebalo dopustiti kada se radi o društvima osoba koja su bitno drukčija u odnosu na društva kapitala. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 725.

⁶⁷ Uprava, odnosno upravni odbor dioničkog društva mora izraditi nacrt uvjeta za preoblikovanje i naznačiti pravne i ekonomske razloge preoblikovanja i utjecaj preoblikovanja na položaj dioničara i zaposlenika. Predviđa se i obveza revizije sukladno odredbama Druge smjernice o očuvanju temeljnog kapitala dioničkih društava iz 1977. godine. Glavna skupština mora dati svoju suglasnost na nacrt uvjeta za preoblikovanje i statut Europskog društva. Preoblikovanjem dioničkog društva u Europsko društvo ne dolazi do prekida pravne osobnosti trgovačkog društva.

⁶⁸ Čl. 38. Uredbe.

kompromisom između različitih pravnih tradicija koje postoje u državama članicama Unije. Dualistički sustav je karakterističan za njemačko pravo društava, dok monistički sustav obilježava angloameričko pravo.⁶⁹ Raniji prijedlozi Uredbe predviđali su uspostavu uprave i nadzornog odbora kao zasebnih tijela koja obnašaju upravnu i nadzornu funkciju u dioničkom društvu.⁷⁰

Postavlja se pitanje da li će države članice koje njeguju monistički sustav upravljanja poslovima dioničkih društava biti spremne prihvatiti prednosti dualističkog sustava. Mogućnost izbora između monističkog i dualističkog sustava je već predviđena u nekim nacionalnim zakonodavstvima.⁷¹ Pritom je paradigmatičan primjer Francuske koja predviđa tu mogućnost od 1966. godine, iako je tradicionalno orijentirana k monističkom sustavu.⁷² Otpori usvajanju dualističkog sustava u Europskom društvu će očito biti prisutni u državama članicama s tradicijom monističkog sustava.⁷³

Prema dualističkom sustavu dioničko društvo ima upravu koja je ovlaštena voditi poslove društva i zastupati ga prema trećim osobama. Članove uprave imenuje i opoziva nadzorni odbor, pri čemu država članica može propisati da upravu imenuje glavna skupština, ako je tako predviđeno nacionalnim propisima za dionička društva. Nitko ne može biti istodobno član uprave i nadzornog odbora istog Europskog društva. Nadzorni odbor može imenovati svojeg člana za člana uprave u slučaju ako je upražnjeno mjesto u upravi, no za to vrijeme taj član ne može ostvarivati svoje ovlasti u nadzornom odboru. Država članica može vremenski ograničiti to razdoblje. Broj članova uprave ili pravila o načinu utvrđivanja broja članova utvrđuje se statutom Europskog društva, a država članica može odrediti najmanji i/ili najveći broj članova uprave.⁷⁴ Država članica može propisati odgovornost članova uprave za vođenje poslova Europskog društva sukladno nacionalnim propisima koji reguliraju tu odgovornost.⁷⁵ Nadzorni odbor je tijelo Europskog društva ovlašteno

⁶⁹ Blackburn, T.L., op. cit., str. 735-736., Chetcuti Cauchi, M., *Corporate Governance under the Proposed European Company Statute*, str. 3-13.

⁷⁰ Takvo rješenje bilo je prihvaćeno i u Prijedlogu Pete smjernice o ustrojstvu dioničkih društava iz 1972. godine (Proposal for a Fifth Directive on the coordination of safeguards which for the protection of the interests of members and outsiders, are required by member states of companies within the meaning of Article 59, second paragraph, with respect to company structure and to the power and responsibilities of company boards (COM/72/887)), da bi 1983. godine ona bila izmijenjena te je omogućeno državama članicama da izaberu i primjenu monističkog modela upravljanja dioničkim društvom.

⁷¹ Do 90-ih godina prošlog stoljeća svega je 7,6 % francuskih dioničkih društava izabralo dualistički sustav. Očito je da trgovačka društva nisu spremna prihvatiti dualistički sustav, ukoliko je tradicija ukorijenjena u monističkom sustavu. Dapače, česti su sukobi i nesporazumi između uprava i nadzornih odbora u pogledu njihovih ovlasti.

⁷³ Chetcuti Cauchi, M., *Corporate Governance under the Proposed European Company Statute*, str. 9-11.

⁷⁴ Mogućnost propisivanja najmanjeg i najvećeg broja članova upravnog odbora je predviđeno i u slučaju prihvaćanja monističkog sustava (čl. 43. st. 2. Uredbe).

⁷⁵ Čl. 39. Uredbe. Tako i u slučaju prihvaćanja monističkog sustava (Čl. 43. st. 1. Uredbe).

nadzirati rad uprave. Ono ne može voditi poslove društva. Članove nadzornog odbora imenuje glavna skupština, a njihov broj ili način određenja broja članova određuje statut Europskog društva.⁷⁶ Uprava Europskog društva je dužna barem jednom u svaka tri mjeseca izvijestiti nadzorni odbor o napretku i razvoju poslovanja društva. Bez odgađanja uprava mora izvijestiti nadzorni odbor o okolnostima koje imaju osjetan utjecaj na Europsko društvo. Nadzorni odbor može zahtijevati od uprave bilo koje podatke koji su značajni za obavljanje nadzorne funkcije u društvu te može sam poduzimati potrebne istrage i mjere u ostvarivanju svoje funkcije.⁷⁷ Nadzorni odbor sam izabire svog predsjednika između svojih članova, a u slučaju ako su polovinu članova nadzornog odbora imenovali zaposlenici, samo onaj član kojeg je imenovala glavna skupština može biti predsjednik nadzornog odbora.⁷⁸

U slučaju ako statutom Europskog društva bude predviđen monistički sustav, društvo će imati upravni odbor ovlašten voditi poslove društva i zastupati ga prema trećim osobama. Upravni odbor mora imati najmanje tri člana u slučaju ako je predviđeno sudjelovanje zaposlenika u upravljanju Europskim društvom sukladno Smjernici o suodlučivanju zaposlenika. Članove upravnog odbora imenuje glavna skupština.⁷⁹ Upravni odbor zasjeda najmanje jedanput u tri mjeseca u razmacima koji su određeni statutom radi praćenja napretka i razvoja poslovanja Europskog društva, a svaki član odbora je ovlašten ispitati sve podatke koji su mu dostavljeni.⁸⁰ Upravni odbor izabire predsjednika između svojih članova, a u slučaju ako su polovinu članova upravnog odbora imenovali zaposlenici, samo onaj član kojeg je imenovala glavna skupština može biti predsjednik upravnog odbora.⁸¹

Bez obzira da li je statutom Europskog društva izabran monistički ili dualistički sustav, članovi tijela Europskog društva izabiru se na razdoblje koje je utvrđeno statutom, no ne duže od šest godina. Članovi tijela mogu biti i ponovno izabrani po isteku njihovog prvog mandata, osim ako su statutom predviđena ograničenja.⁸² Statutom je moguće predvidjeti da članom tijela Europskog društva može biti i trgovačko društvo ili druga pravna osoba, no ona tada mora imenovati fizičku osobu koja će obnašati upravnu ili nadzornu funkciju u tijelu. Članom tijela Europskog društva ne može biti fizička osoba koja je isključena na temelju propisa države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište, ili na temelju sudske ili upravne odluke države članice. Statutom Europskog društva moguće je propisati i posebne uvjete koje moraju ispunjavati članovi tijela društva koji predstavljaju dioničare, sukladno propisima države članice u kojoj Europsko društvo

⁷⁶ Čl. 40. Uredbe. Država članica može propisati i najveći i najmanji broj članova nadzornog odbora (čl. 40. st. 3. Uredbe).

⁷⁸ Čl. 42. Uredbe.

⁷⁹ Čl. 43. Uredbe.

⁸⁰ Čl. 44. Uredbe.

⁸¹ Čl. 45. Uredbe.

⁸² Čl. 46. Uredbe.

ima registrirano sjedište.⁸³ U statutu Europskog društva će se navesti transakcije za čije je poduzimanje potrebno pribaviti odobrenje nadzornog odbora u dualističkom sustavu, odnosno izričitu odluku upravnog odbora u monističkom sustavu.⁸⁴ Članovi tijela Europskog društva dužni su čuvati poslovne tajne društva i nakon prestanka mandata, osim u slučajevima koji dopuštaju razotkrivanje takvih podataka sukladno nacionalnim propisima ili to zahtijeva javni interes.⁸⁵ Pitanje kvoruma uređeno je tako da će on postojati u slučaju ako je prisutna najmanje polovica članova tijela, a odluke se donose većinom glasova prisutnih članova tijela. U slučaju podjele glasova presudan će biti glas predsjednika tijela. Statutom je moguće predvidjeti i drugačije, osim u slučaju ako polovinu članova nadzornog odbora čine predstavnici zaposlenika. Ukoliko nacionalni propisi države članice propisuju sudjelovanje zaposlenika u nadzornom odboru, pitanje kvoruma i potrebne većine glasova za donošenje odluka bit će uređeno nacionalnim propisima.⁸⁶ Članovi tijela Europskog društva će biti odgovorni za svaki gubitak ili štetu koja nastane društvu kao posljedica povreda njihovih zakonskih, statutarnih i drugih obveza u obnašanju njihovih dužnosti, sukladno pravilima države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište.⁸⁷

3.3.2. Glavna skupština

Glavna skupština je tijelo u kojem svoja prava ostvaruju dioničari Europskog društva.⁸⁸ Ovlasti glavne skupštine su određene Uredbom, no upućuje se i na mjerodavnost nacionalnog prava one države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište.⁸⁹ To znači da će Europska društva registrirana u različitim državama članicama imati različito uređene ovlasti glavne skupštine, što slabi jednoobraznost pravnog uređenja Europskog društva. Za pitanja organizacije i održavanja sjednica glavne skupštine, kao i postupak donošenja odluka, mjerodavno je nacionalno pravo države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište.⁹⁰

⁸³ Čl. 47. Uredbe.

⁸⁴ Država članica može predvidjeti da izvjesne transakcije može poduzeti i nadzorni odbor, a za koje je predviđeno pribavljanje suglasnosti. Država članica može propisati koje transakcije moraju biti navedene u statutu, a koje podliježu pribavljanju odobrenja (čl. 48. Uredbe). U prijedlogu Uredbe iz 1991. godine su izričito bile predviđene transakcije za čije je poduzimanje uprava bila dužna pribaviti suglasnost, no usvojeni tekst Uredbe je očito prihvatio ovo fleksibilnije rješenje. Na taj način je ipak otvorio put pravnoj nesigurnosti, nepredvidivosti i heteronomiji u reguliranju ovog pitanja. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 737-738.

⁸⁵ Čl. 49. Uredbe.

⁸⁶ Čl. 50. Uredbe.

⁸⁷ Čl. 51. Uredbe.

⁸⁸ Za razliku od uprave koja vodi brigu o dnevnom poslovanju trgovačkog društva, glavna skupština ovlaštena je na donošenje odluka koje se odnose na imenovanje i opoziv članova nadzornog odbora, prijenos sjedišta društva iz jedne države članice u drugu, izmjenama statuta i drugim pitanjima.

⁸⁹ Čl. 52. Uredbe.

⁹⁰ Čl. 53. Uredbe.

Glavna skupština zasjeda najmanje jedanput godišnje, i to u roku od šest mjeseci od okončanja poslovne godine, osim ako pravo države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište predviđa češće sjednice glavne skupštine. Glavnu skupštinu može u bilo koje doba sazvati uprava ili nadzorni odbor, upravni odbor ili drugo ovlašteno tijelo sukladno pravu države članice u kojoj je registrirano sjedište Europskog društva.⁹¹

Manjinski dioničari mogu zaštititi svoje interese sukladno čl. 55. i 56. Uredbe. Jedan ili više dioničara koji drže najmanje 10 % udjela u temeljnom kapitalu Europskog društva mogu zahtijevati sazivanje glavne skupštine te naznačiti teme dnevnog reda ili da se na dnevni red dodaju nove teme.⁹² U slučaju ako glavna skupština nije sazvana u primjerenom roku, odnosno u roku od dva mjeseca, nadležno sudsko ili upravno tijelo odredit će održavanje glavne skupštine u određenom roku ili će ovlastiti dioničare koji su podnijeli zahtjev ili njihove predstavnike da sazovu glavnu skupštinu.

Načelno se odluke donose običnom većinom glasova članova koji su prisustvovali glavnoj skupštini.⁹³ U slučaju ako je Uredbom, odnosno propisima države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište, propisana kvalificirana većina za donošenje pojedinih odluka, odluke će se donositi tom većinom.⁹⁴ Odluke o izmjenama statuta Europskog društva donosi glavna skupština kvalificiranom većinom koja ne može biti manja od dvije trećine glasova članova prisutnih glavnoj skupštini.⁹⁵ Ukoliko postoji više rodova dionica, svaka odluka glavne skupštine podliježe odvojenom glasanju dioničara koji su imatelji određenog roda dionica, ukoliko bi se tom odlukom utjecalo na njihova prava.⁹⁶

3.4. Godišnje bilance i konsolidacija bilanci

Obveza dioničkih društava da izrade godišnje bilance i financijska izvješća harmonizirana je odredbama Četvrtе smjernice o bilancama iz 1978. godine,⁹⁷ dok je konsolidacija bilanci harmonizirana odredbama Sedme smjernice o

⁹¹ Čl. 54. Uredbe.

⁹² Statutom Europskog društva ili nacionalnim propisima moguće je predvidjeti i manji postotak udjela u temeljnom kapitalu Europskog društva. Na taj način će se omogućiti adekvatna zaštita manjinskih dioničara i u većim trgovačkim društvima. Vidi u Chetcuti Cauchi, M., *Corporate Governance under the Proposed European Company Statute*, str. 11., Blackburn, T.L., op. cit., str. 740.

⁹³ Ne uzimaju se u obzir glasovi onih dioničara koji nisu glasali ili su se suzdržali, odnosno ako su dioničari podnijeli prazni ili nevaljani glasački listić (čl. 58. Uredbe).

⁹⁴ Čl. 57. Uredbe.

⁹⁵ Nacionalno pravo države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište može propisati i veću većinu glasova za donošenje odluke. Država članica može odrediti da će se odluka o izmjeni statuta donijeti običnom većinom ako sjednici glavne skupštine prisustvuju dioničari koji kontroliraju najmanje 50 % temeljnog kapitala Europskog društva. Vidi čl. 59. Uredbe.

⁹⁶ Čl. 60. Uredbe.

⁹⁷ Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 based on Article 54(3)(g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies.

konsolidaciji bilanci iz 1983. godine.⁹⁸ Uredba je uputila na mjerodavnost nacionalnog prava države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište za postupak izrade godišnjih i konsolidiranih bilanci, godišnjih financijskih izvješća te postupak revizije tih bilanci i izvješća i njihovog objavljivanja.⁹⁹ Ukoliko se radi o Europskim društvima koje su banke ili druge financijske institucije ili osiguravajuća društva, upućuje se na primjenu nacionalnih propisa države članice u kojoj društvo ima registrirano sjedište koji su harmonizirani sukladno odgovarajućim smjernicama.¹⁰⁰

3.5. *Prestanak, likvidacija i stečaj Europskog društva*

Uredba upućuje na mjerodavnost nacionalnog prava države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište za uređenje prestanka, likvidacije i stečaja Europskog društva.¹⁰¹ To područje nije unificirano i harmonizirano smjernicama Unije, što otvara prostor različitostima u reguliranju tih pitanja u Europskim društvima koja će biti osnovana u različitim državama članicama. Na ovaj način se slabi ideja nadnacionalnog pravnog uređenja Europskog društva.¹⁰²

U slučaju ako Europsko društvo prenese svoje stvarno sjedište (središnju upravu) u neku drugu državu članicu, država članica u kojoj je registrirano sjedište zahtijevat će od Europskog društva da u određenom roku ili ponovno uspostavi stvarno sjedište na njezinom području ili da provede postupak prijenosa registriranog sjedišta sukladno čl. 8. Uredbe. U slučaju ako Europsko društvo ne postupi po zahtjevu države članice u kojoj ima registrirano sjedište, pokrenut će se postupak likvidacije Europskog društva.¹⁰³

⁹⁸ Seventh Council Directive 83/349/EEC of 13 June 1983 based on the Article 54(3)(g) of the Treaty on consolidated accounts. Pod konsolidacijom se podrazumijeva izrada jedinstvenih bilanci i financijskih izvješća radi utvrđivanja imovinskog i financijskog stanja većeg broja trgovačkih društava koja su međusobno povezana (društvo-majka i društva-kćeri) kao jedinstvene ekonomske cjeline. Konsolidirane bilance i financijska izvješća omogućavaju transparentnost pravnih i financijskih odnosa koji postoje između povezanih društava.

⁹⁹ Čl. 61. Uredbe.

¹⁰⁰ Smjernica o pokretanju i vodenju poslovanja kreditnih institucija iz 2000. godine (Directive 2000/12/EC of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions) i Smjernica o bilancama i konsolidaciji bilanci osiguravajućih društava iz 1991. godine (Council Directive 91/674/EEC of 19 December 1991 on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings). Vidi čl. 62. Uredbe.

¹⁰¹ Čl. 63. Uredbe.

¹⁰² Raniji prijedlozi Uredbe predviđali su mjerodavnost nacionalnih prava država članica za ova pravna pitanja. Pritom se mjerodavno pravo nije ograničavalo na pravo države članice u kojoj je Europsko društvo imalo registrirano sjedište. To je otvaralo put neizvjesnosti u pogledu primjene mjerodavnog prava te zahtijevalo od tijela Europskog društva koje bi obavljalo prekograničnu gospodarsku djelatnost da vode računa o različitim propisima koji reguliraju tu materiju. Ovakav stav je doživljavao kritike, tako da je u konačnom tekstu ipak upućeno na mjerodavnost prava države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 760-763. i 769.

¹⁰³ Država članica je dužna predvidjeti i odgovarajući pravni lijek koji ima suspenzivni učinak u slučaju pokretanja postupka usklađivanja, odnosno postupka likvidacije Europskog društva u

Europsko društvo može donijeti odluku o preoblikovanju u dioničko društvo države članice u kojoj ima registrirano sjedište, ali samo po isteku dvije godine od registracije Europskog društva, odnosno nakon što su odobre prve dvije godišnje bilance.¹⁰⁴

4. Smjernica o suodlučivanju zaposlenika u Europskom društvu

Najznačajniji problem koji je opterećivao usvajanje Uredbe o Statutu Europskog društva bio je model participacije zaposlenika u tijelima Europskog društva.¹⁰⁵ Ovdje su se sukobljavale različite pravne tradicije, u prvom redu Njemačke, koja polazi od toga da dioničko društvo mora voditi računa o interesima dioničara i vjerovnika, ali i o interesima zaposlenika, za razliku od Velike Britanije u kojoj je prisutan stav da dioničko društvo u prvom redu služi interesima dioničara.¹⁰⁶ Temelji industrijske demokracije postavljeni su upravo u Njemačkoj u prvoj polovici 20. stoljeća uvođenjem suodlučivanja zaposlenika u trgovačkim društvima i ono se tijekom vremena usavršavalo. Svoje interese zaposlenici ostvaruju putem svojih predstavnika u tijelima dioničkih društava.¹⁰⁷ U Velikoj Britaniji dominira stav da se interesi zaposlenika u prvom redu moraju regulirati u okviru radnog i socijalnog prava, a ne prava društava. To se opravdava time što suodlu-

slučaju povrede čl. 7. Uredbe. Također se nalaže suradnja država članica u slučaju povrede čl. 7. Uredbe. Na taj način se jača uvjet da registrirano i stvarno sjedište Europskog društva moraju biti u istoj državi članici. Vidi čl. 64. Uredbe.

¹⁰⁴ U slučaju kad se donese odluka o preoblikovanju, trgovačko društvo ne gubi svoju pravnu osobnost. Uprave, odnosno upravni odbori Europskog društva dužni su izraditi nacrt uvjeta za preoblikovanje i izvješće o pravnoj i ekonomskoj opravdanosti te utjecaju preoblikovanja na interese dioničara i zaposlenika. Nacrt izvješća treba objaviti te podvrgnuti reviziji. Glavna skupština Europskog društva potvrđuje nacrt uvjeta o preoblikovanju i statut dioničkog društva. Vidi čl. 66. Uredbe.

¹⁰⁵ Vidi supra, poglavlje 2.

¹⁰⁶ U Austriji, Danskoj, Njemačkoj, Luksemburgu i Švedskoj zaposlenici pod određenim uvjetima imaju pravo birati svoje predstavnike u nadzorne odbore trgovačkih društava. U Finskoj i Francuskoj je statutima, odnosno društvenim ugovorima trgovačkih društava moguće predvidjeti takvo pravo zaposlenika. U drugim državama članicama Unije članove nadzornih odbora izabiru dioničari (osim u određenim nizozemskim trgovačkim društvima). Vidi u *Comparative Study Of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union And Its Member States, Final Report & Annexes I-III, Internal Market DG of the European Commission, Weil, Gotshal & Manges, January 2002, str. 3., Maitland-Walker, Julian, Guide to European Company Laws, Sweet & Maxwell, 1993., str. 481.*

¹⁰⁷ U Njemačkoj se javljaju tri modela suodlučivanja zaposlenika: a) radnička vijeća (njem. *Betriebsrat*) koja se mogu osnivati u poslovnim odjelima koji zapošljavaju više od pet zaposlenika pojedinog trgovačkog društva; b) nadzorni odbori dioničkih društava i društava s ograničenom odgovornošću koja zapošljavaju više od 500 zaposlenika moraju imati najmanje 1/3 članova koji su predstavnici zaposlenika, ako ta trgovačka društva zapošljavaju više od 2000 zaposlenika, tada najmanje polovica članova moraju biti predstavnici zaposlenika; c) dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću koja zapošljavaju više od 2000 zaposlenika moraju imati jednog člana uprave koji je nadležan za sva radnopravna i socijalnopravna pitanja u trgovačkom društvu. Prednosti ovog sustava su da se njime postiže bolja integracija i motivacija zaposlenika te brža i bolja provedba odluka u vođenju poslova društva. Nedostaci su sporije donošenje odluka, polarizacija unutar tijela društva na predstavnike dioničara i zaposlenika, kao i poteškoće u očuvanju poslovnih

čivanje zaposlenika ugrožava konkurentnost trgovačkih društava na tržištu i utječe na ekonomske i socijalne tijekove unutar država članica.¹⁰⁸

Prvi prijedlozi Uredbe predviđali su obvezatnu participaciju zaposlenika u nadzornom odboru Europskog društva po uzoru na njemačko pravo društava, no zbog protivljenja država članica, takav koncept je napušten.¹⁰⁹ Postupno je ta obvezatna participacija zaposlenika u upravljanju Europskim društvom reducirana, da bi 1989. godine bila donesena odluka o donošenju posebne smjernice koja bi fleksibilno uredila pitanje suodlučivanja zaposlenika.¹¹⁰

4.1. Postupak pregovaranja o modelu suodlučivanja zaposlenika

Komisija se odlučila za donošenje Smjernice koja bi uredila suodlučivanje zaposlenika u Europskom društvu. Na taj način je otvorena mogućnost raznolikom pravnom uređenju ovog segmenta Europskog društva ovisno o tome u kojoj je državi članici registrirano sjedište društva. Istodobno su se otklonili otpori koji su postojali u državama članica oko prihvaćanja određenog obvezatnog modela suodlučivanja zaposlenika.¹¹¹ Kroz postupak pregovaranja omogućava se upravi i zaposlenicima Europskog društva izbor najprikladnijeg načina sudjelovanja zaposlenika u tijelima društva. Uredba predviđa da Europsko društvo neće moći biti upisano u sudski registar ako nije postignut sporazum o suodlučivanju zaposlenika ili nije donesena odluka o nepokretanju ili prekidu započetog pregovaranja, odnosno ako je protekao rok određen za trajanje pregovora, a

tajni i uzajamnom izvješćivanju uprave i nadzornog odbora. Vidi u Hopt, K., *Common Principles of Corporate Governance in Europe?*, str. 12., Galgano, Francesco, *The Allocation of Power and the Public Company in Europe*, u knjizi Drury, R.R. and Xuereb, P.G., *European Company Laws - A Comparative Approach*, Dartmouth, Aldershot, Brookfield USA, Hong Kong, Singapore, Sydney, 1991., str. 92-97., Pichot, E., op. cit., str. 6., Hopt, K., *The German Two-Tier Board (Aufsichtsrat)*, str. 4. i 6-7.

¹⁰⁸ Blackburn, T.L., op. cit., str. 745.

¹⁰⁹ U Prijedlogu iz 1970. godine bilo je predviđeno da najmanje 1/3 članova nadzornog odbora budu predstavnici zaposlenika, te da svako Europsko društvo osnuje Europsko radničko vijeće koje bi davalo suglasnost za određene odluke uprave, uključujući i odluke o uvjetima zapošljavanja i veće strukturalne promjene unutar društva. Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 743-744.

¹¹⁰ Vidi u Blackburn, T.L., op. cit., str. 743-744., Lutter, M., op. cit., str. 68. Države članice poznaju tri modela participacije zaposlenika u vođenju poslovanja trgovačkih društava: a) njemački model (predstavnici zaposlenika u tijelima trgovačkih društava (u nadzornom odboru u dualističkom, odnosno upravnom odboru u monističkom sustavu); b) francuski model (posebno tijelo u obliku radničkog vijeća koje ima pravo na obaviještenost i konzultacije prije donošenja važnijih odluka u upravnim tijelima trgovačkih društava); c) engleski model (kolektivno pregovaranje koje daje zaposlenicima pravo na obaviještenost i konzultacije). Vidi u Maitland-Walker, J., op. cit., str. 482.

¹¹¹ Pod suodlučivanjem zaposlenika podrazumijeva se utjecaj predstavnika zaposlenika i njihovih predstavničkih tijela na izbor ili imenovanje članova nadzornih i upravnih tijela i pravo na preporuku ili protivljenje imenovanju jednog ili svih članova nadzornih i upravnih tijela Europskog društva. Zaposlenici imaju i pravo na obaviještenost o svim bitnim pitanjima poslovanja Europskog društva te pravo na konzultacije, što znači uspostavu neobvezujućeg dijaloga između predstavnika zaposlenika i tijela Europskog društva o bitnim pitanjima vođenja poslova društva. O tome u čl. 2. Smjernice. Sve države članice predviđaju pravo zaposlenika na obaviještenost i konzultacije, dok je suodlučivanje zaposlenika sporno.

sporazum nije postignut.¹¹² Statut Europskog društva ne smije biti u protivnosti s postignutim sporazumom o suodlučivanju zaposlenika.¹¹³

Nakon što uprave, odnosno upravni odbori trgovačkih društava izrade plan osnivanja Europskog društva, ona će što je moguće prije nakon objave nacrtu uvjeta fuzije dioničkih društava, uspostave holding društva ili društva-kćeri odnosno preoblikovanja dioničkog društva u Europsko društvo, poduzeti nužne korake za otpočinjanje pregovora s predstavnicima zaposlenika trgovačkih društava koja sudjeluju u uspostavi Europskog društva o modelu suodlučivanja zaposlenika. U tu svrhu oformit će se posebno pregovaračko tijelo sastavljeno od predstavnika zaposlenika, kojem je cilj da zajedno s nadležnim tijelima trgovačkih društava postigne pisani sporazum o načinu suodlučivanja zaposlenika u Europskom društvu.¹¹⁴ Ono donosi odluke apsolutnom većinom svojih članova,¹¹⁵ osim u slučaju ako dođe do reduciranja prava na suodlučivanje,¹¹⁶ kada odluka mora biti donesena 2/3 većinom glasova.¹¹⁷ U slučaju preoblikovanja dioničkog društva u Europsko društvo nije moguće reducirati pravo na suodlučivanje. Kvalificirana većina traži se i za donošenje odluke o prekidu već započetih pregovora ili odluke o nepokretanju pregovora.¹¹⁸

Nadležna tijela trgovačkih društava koja sudjeluju u uspostavi Europskog društva i posebno pregovaračko tijelo pregovaraju međusobno surađujući i težeći postizanju dogovora o modelu suodlučivanja zaposlenika.¹¹⁹ Pregovori otpočinju

¹¹² Čl. 12. st. 2. Uredbe.

¹¹³ U protivnom je potrebno pokrenuti postupak izmjene statuta. Vidi čl. 12. st. 4. Uredbe.

¹¹⁴ Pri imenovanju ili izboru članova tog tijela mora se osigurati da članovi budu izabrani razmjerno broju zaposlenika zaposlenih u svakoj državi članici u trgovačkim društvima koja sudjeluju u uspostavi Europskog društva. Jedan predstavnik (član posebnog pregovaračkog tijela) mora predstavljati 10 % zaposlenika zaposlenih u jednoj državi članici ili 10 % od ukupnog broja zaposlenika zaposlenih u svim državama članicama. U slučaju uspostave Europskog društva fuzijom dioničkih društava izabrat će se dodatni predstavnici iz svake države članice radi osiguranja zastupljenosti najmanje jednog predstavnika iz svakog dioničkog društva koje sudjeluje u fuziji i koje će prestati postojati kao zaseban pravni subjekt nakon registracije Europskog društva. Države članice same određuju način izbora ili imenovanja članova posebnog pregovaračkog tijela. U postupak pregovaranja države članice mogu uključiti i predstavnike sindikata bez obzira da li su članovi sindikata zaposlenici trgovačkih društava koja sudjeluju u uspostavi Europskog društva. Vidi čl. 3. st. 2. Smjernice.

¹¹⁵ Svaki član ima jedan glas.

¹¹⁶ Pod reduciranjem prava na suodlučivanje podrazumijeva se broj članova - predstavnika zaposlenika u tijelima Europskog društva koji je manji od najvećeg broja članova - predstavnika zaposlenika u tijelima trgovačkih društava koja sudjeluju u uspostavi Europskog društva.

¹¹⁷ Za odluku tada mora glasati najmanje 2/3 članova koji predstavljaju najmanje 2/3 zaposlenika iz najmanje dviju država članica. Kvalificirana većina neće se tražiti ako pravo na suodlučivanje ima manje od 25 % svih zaposlenika Europskog društva u slučaju fuzije, odnosno manje od 50 % zaposlenika Europskog društva u slučaju osnivanja holding društva ili društva-kćeri. Vidi čl. 3. st. 4. Smjernice.

¹¹⁸ Čl. 3. st. 6. Smjernice.

¹¹⁹ Sporazumom se osobito treba urediti područje primjene sporazuma, sastav i broj članova predstavničkog tijela zaposlenika putem kojeg će oni ostvarivati svoje pravo na obavještenost i konzultacije, postupak konzultiranja i obavještanja, učestalost sjednica predstavničkog tijela, broj članova - predstavnika zaposlenika u nadzornim i upravnim tijelima Europskog društva, njihova prava i način izbora i opoziva te datum stupanja na snagu i trajanje sporazuma. Vidi čl. 4. Smjernice.

odmah po osnivanju posebnog pregovaračkog tijela i mogu trajati najduže šest mjeseci. Strane u pregovorima mogu zajednički odrediti i duže vremensko razdoblje, ali ne duže od jedne godine od osnivanja posebnog pregovaračkog tijela.¹²⁰

Za postupak pregovaranja će biti mjerodavno pravo države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište.¹²¹ Države članice dužne su usvojiti standardna pravila o suodlučivanju zaposlenika sukladno ciljevima koji su postavljeni Smjernicom. Ta standardna pravila države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište primjenjivat će se od dana registracije Europskog društva ako se tako sporazumiju strane u pregovorima ili ako do isteka roka za okončanje pregovora ne bude postignut sporazum o suodlučivanju zaposlenika, a trgovačka društva odluče nastaviti s osnivanjem Europskog društva.¹²² Standardna pravila tada predviđaju osnivanje zaposleničkih predstavničkih tijela s pravom na obavještenost i konzultacije. Standardna pravila o suodlučivanju zaposlenika i njihovom sudjelovanju u radu nadzornih i upravnih tijela Europskog društva primijenit će se samo ako odluči posebno pregovaračko tijelo i kada pravo suodlučivanja ostvaruje 50 % zaposlenika u svim trgovačkim društvima koja sudjeluju u osnivanju holding društva ili društva-kćeri, odnosno 25 % zaposlenika u svim dioničkim društvima koja sudjeluju u fuziji. Ako postoji više oblika suodlučivanja u trgovačkim društvima koja sudjeluju u uspostavi Europskog društva, posebno pregovaračko tijelo odabrat će onaj model koji je najpovoljniji za zaposlenike. U slučaju preoblikovanja dioničkog društva u Europsko društvo zadržat će se postojeći model suodlučivanja zaposlenika.¹²³

Svi sudionici pregovora o modelu suodlučivanja zaposlenika dužni su čuvati tajnost podataka koje su saznali u povjerenju tijekom pregovora. Svaka država članica može odrediti slučajeve kada nadzorno ili upravno tijelo Europskog društva ili trgovačkog društva koje sudjeluje u njegovoj uspostavi nije dužno objaviti određene podatke, ako bi to bilo protivno interesima Europskog društva.¹²⁴ Države članice ovlaštene su poduzeti potrebne mjere kako bi se spriječila zloupotreba Europskog društva u cilju kršenja prava zaposlenika na suodlučivanje.¹²⁵

5. Zaključak

Europsko dioničko društvo predstavlja projekt Europske unije koji potječe još iz 1970. godine. Komisija je bila vrlo ambiciozna u pravnom uređenju Europskog društva, nastojeći na što cjelovitiji način urediti pravni položaj tog društva. Pritom je osobito bio jak utjecaj njemačkog prava trgovačkih društava, što je nailazilo na otpore drugih država članica koje su pripadale drugačijim pravnim tradicijama.

¹²⁰ Tako se želi primorati strane u pregovorima da u što kraćem roku postignu sporazum o suodlučivanju. Vidi čl. 5. Smjernice.

¹²¹ Čl. 6. Smjernice.

¹²² Čl. 7. st. 1. Smjernice.

¹²³ Čl. 7. Smjernice.

¹²⁴ Čl. 8. Smjernice.

¹²⁵ Čl. 11. Smjernice.

Stoga je Komisija posegnula za kompromisima i današnji konačni tekstovi Uredbe i Smjernice bitno se razlikuju od prvotnih verzija. Pritom je oslabljena ideja nadnacionalnog pravnog uređenja Europskog društva koje bi bilo dostupno svim trgovačkim društvima koja obavljaju prekograničnu gospodarsku djelatnost na području Unije.

Postojeća rješenja nude različite modele Europskih društava, ovisno o tome gdje imaju registrirana sjedišta. To se očituje u unutarnjem ustroju Europskog društva (izbor između dualističkog i monističkog sustava upravljanja društvom), načinu uređenja suodlučivanja zaposlenika u Europskom društvu i brojnim drugim pitanjima za koja Uredba i Smjernica propisuju mjerodavnost nacionalnog prava države članice u kojoj Europsko društvo ima registrirano sjedište.

Mogućnost prijenosa sjedišta Europskog društva iz jedne države članice u drugu otežano je zahtjevom da trgovačko društvo mora imati svoje registrirano i stvarno sjedište smješteno u istoj državi članici, što je u opreci s odredbama o slobodnom prijenosu sjedišta. Također ne postoje posebna pravila koja bi uređivala oporezivanje Europskog društva, a koja bi predviđala određene pogodnosti. Stoga treba izgraditi posebna pravila koja će Europsko društvo učiniti privlačnijim za trgovačka društva koja obavljaju prekograničnu gospodarsku djelatnost.

Ostaje za vidjeti u kojoj će mjeri poslovna praksa prihvatiti predviđena rješenja, a prva Europska društva neće biti osnovana prije 8. listopada 2004. godine. Kada Republika Hrvatska postane članicom Unije, otvorit će se mogućnost osnivanja Europskog društva za domaća trgovačka društva koja obavljaju međunarodnu gospodarsku djelatnost.

Summary

EUROPEAN COMPANY (*SOCIETAS EUROPAE*)

Legal status and organization of a European public limited-liability company (*Societas Europae*) is regulated by the Council Regulation on the Statute for a European company (SE) and the Council Directive supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees of 8 October 2001. The objective of these legal rules is establishment of the European company which carries on its economic activities in the European internal market without obstacles. Adopted solutions are result of a compromise between different legal traditions of the Member States. This softenes a supranational nature of the European company and endangers achievement of planned objectives.

Key words: *European company, Regulation, Directive.*

Zusammenfassung

DIE EUROPÄISCHE AKTIENGESELLSCHAFT

Durch Richtlinien zum Statut der Europäischen Gesellschaft und Richtlinien, die das Statut der Europäischen Gesellschaft in Beziehung zur Mitbestimmung der Beschäftigten von 2001 ergänzen, wird die Rechtslage und Struktur der Europäischen Aktiengesellschaft als Rechtssubjekt, deren Ziel die Geschäftsfähigkeit der Handelsgesellschaften auf dem Binnenmarkt der Europäischen Union ist, geregelt. Vorgesehene Lösungen sind als Resultat eines Kompromisses zwischen unterschiedlichen Rechtstraditionen der Staaten der Union entstanden, so dass der übernationale Charakter der Europäischen Gesellschaft geschwächt wird. Dabei melden sich Zweifel an bei der Erreichung der vorgesehenen Ziele und Ideen von denen die Kommission, der Rat und das Europaparlament bei der Ausarbeitung der Rechtsregulative einer Europäischen Gesellschaft geleitet wurden.

Schlüsselwörter: Europäische Aktiengesellschaft, Bestimmung, Richtlinien.

Sommario

SOCIETÀ PER AZIONI EUROPEA

Il Regolamento sullo Statuto della società europea e la Direttiva di integrazione dello Statuto della società europea in relazione alla partecipazione dei dipendenti dell'8 ottobre 2001 regolano la condizione e l'organizzazione giuridica della società per azioni europea come soggetto giuridico, il cui scopo è la facilitazione dell'attività delle società commerciali nel mercato unico dell'Unione Europea. Le soluzioni previste sono il risultato di un compromesso tra differenti tradizioni giuridiche degli stati membri e l'attenuato carattere sovranazionale della società europea. Con ciò si pone incertezza sulla realizzazione delle idee e degli obiettivi che guidano la Commissione, il Consiglio e il Parlamento europeo nella costruzione della regolazione giuridica della società europea.

Parole chiave: società per azioni europea, Regolamento, Direttiva.